

ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В.В.Сторож

*к.пед.н.,ст. викладач кафедри психології
Одеського національного медичного університету*

Україна, м. Одеса

Т.В.Бондар

магістр кафедри психології

Одеського національного медичного університету

Україна, м. Одеса

Анотація. У статті розглядаються напрямки дослідження інноваційної готовності викладача закладу вищої освіти: інноваційна сприйнятливість, готовність до ризику, нововведенням, творчий підхід. Виявлено складові психологічної готовності до інноваційної діяльності та визначено інноваційний потенціал педагога.

Ключові слова: інновації, інноваційна освітня діяльність, готовність до інноваційної діяльності, компоненти готовності викладача до інноваційної діяльності, соціально-психологічний клімат, заклад вищої освіти, готовність до практичної діяльності.

READY FOR HIGHER EDUCATION INSTITUTE TO INNOVATIVE ACTIVITY

Storozh Viktoriia

Ph.D., Lector of the Department of Psychology of
Odessa National Medical University

Ukraine, Odessa

Bondar Tetiana

Master of the Department of Psychology

Odessa National Medical University

Ukraine, Odessa

Abstract. The article deals with the directions of the study of the innovative readiness of a teacher of a higher education institution: innovative susceptibility, readiness for risk, innovation, creative approach. The components of psychological

readiness for innovative activity are revealed and the innovative potential of the teacher is determined.

Key words: innovations, innovative educational activity, readiness for innovation activity, components of teacher's readiness for innovation, socio-psychological climate, institution of higher education, readiness for practical activity.

Постановка проблеми. У сучасній системі вищої освіти спостерігаються якісні зміни у змісті, методах і формах навчання, що характеризується необхідністю розробки і використання різних інноваційних технологій. Для цього виникає необхідність переходу від традиційної системи організації навчального процесу до розвиваючої, заснованої на принципі співпраці та взаємодії суб'єктів освітнього процесу, реалізації творчого підходу.

Актуальність дослідження. Модернізація системи освіти та забезпечення переходу до нової якості змісту освітньої програми підвищує увагу до питань про ступінь готовності викладача закладу вищої освіти (ЗВО) до розуміння і прийняття нових цілей і завдань освіти. Одним з найбільш важливих напрямків модернізації освіти визначається готовність педагогічних кадрів ЗВО до інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових джерелах розглянуто теоретико-методологічні аспекти основних категорій, зокрема: сутність та термінологічні характеристики понять «інноватики», як науки про методологію, закономірності та організацію інноваційної діяльності (Л. Буркова, В. Моляко, В. Сластьонін, та ін.); особливості «готовності до професійної діяльності» (Г. Балл, Є. Клімов, С. Максименко та ін.) [5]. У результаті встановлено, що в основі будь-якої діяльності лежить готовність особистості до її виконання.

Постановка завдання. Одним із важливих чинників підвищення ефективності діяльності викладача ЗВО є «психологічна готовність до інноваційної діяльності». Основне

завдання дослідження полягає в виявленні взаємозв'язку між рівнем інноваційної готовності викладачів ЗВО та особливостями соціально-психологічного клімату педагогічних колективів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інноваційна діяльність», розкриває не лише особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему освітньої практики, а й характеризує індивідуальний стиль діяльності новатора. «Інноваційна діяльність» – це вищий ступінь творчості, результатами якої є: відкриття новаторських рішень; винахідництво; вдосконалення – модернізація й адаптація до конкретних умов уже відомих методів, засобів, форм, технологій тощо.

У наукових працях вітчизняних авторів поняття «готовності» розглядається як фактор активізації певних потреб і мотивів, які в подальшому генерують відповідно своїй сутності засоби поведінки, а також здійснюють вчинкові перетворення з його післядією [7]. Проблемою формування «готовності до професійної діяльності» займалися такі дослідники: Г. Балл [1], Є. Клімов [5], П. Перепилиця [1], та інші. У результаті встановлено, що в основі будь-якої діяльності лежить готовність особистості до її виконання. Тобто, «готовність» – це система, сутність якої певною мірою визначається специфікою діяльності, показником якої вона є і яка формується на основі зовнішніх і внутрішніх умов. На їх думку, «професійна готовність – це складне утворення особистості, що включає такі складові як: психологічна готовність; науково-теоретична готовність; практична готовність; психофізіологічна готовність; фізична готовність; тривала готовність до професійної діяльності [5].

Е. Клімов зазначає, що «готовність людини до певної діяльності» є психологічним станом, який сприяє «успішному виконанню своїх професійних обов'язків, правильному використанню знань, досвіду, особистісних якостей, збереженню самоконтролю і перебудуванню діяльності при появі непередбачених перешкод» [5] .

Розглядаючи «діяльність» як процес, у ході якого людина перетворює природу, слід визначитися у розумінні такого поняття, як «інноваційна діяльність». У межах нашого дослідження є розгляд поняття і терміну «готовність до інноваційної діяльності» як складного інтегрального професійно значущого новоутворення, ефективність якого

залежить від взаємодії сили (рівнів) і структури її компонентів (креативний, мотиваційний, когнітивний, процесуальний, операційний, особистісний, рефлексивний, технологічний, оцінювальний та інші). У зв'язку з цим особливо важливого значення набуває «інноваційна діяльність» викладачів ЗВО.

Проаналізувавши проблему що досліджувалась вітчизняними науковцями можемо визначити сутність «готовності до інноваційної діяльності» яка полягає в розвитку творчих здібностей і вмінь творчо здійснювати діяльність. При цьому розглядається як зміст і мета професійної підготовки викладачів не лише як спеціалістів певного предмета, а як носіїв культури суспільства, що випереджають його розвиток, існуючий рівень і особливості суспільних потреб [3].

Розвиток людської цивілізації – це фактично постійне впровадження окремих нововведень, здійснення різноманітних інновацій. Певна частина інновацій є новими, тобто раніше не існувало аналогів таких винаходів і нововведень. Але значно більша її частина – це модифікації вже існуючих типів технологій, форм управління, способів та цілей діяльності.

Стосовно нових нововведень – проблеми впровадження виникають у сфері самого нововведення, його структури, форм, принципів роботи тощо. Окрім цього, виникають психологічні й організаційні проблеми, пов'язані з необхідністю «зруйнувати» старі форми діяльності, технології, структури управління. Для ефективного здійснення інноваційної діяльності необхідним є підвищення рівня внутрішньої і зовнішньої вмотивованості.

Аналіз змісту різноманітних чинників інноваційної діяльності доводить, що більшість із них стосується спеціальних психолого-педагогічних професійних якостей викладача, системам відносин в колективі, психологічно коректної їх взаємодії, особливостей психологічної атмосфери, що має сприяти інноваційній діяльності, психологічним обґрунтуванням нових методів навчання тощо.

Важливість вивчення динамічного аспекту психологічної готовності зумовлена, насамперед, тим, що особистість є складною адаптивною системою, здатною до значної, а інколи й радикальної, свідомої перебудови внутрішніх компонентів заради здійснення практичної діяльності за інноваційними алгоритмами з використанням нових засобів. Процес засвоєння інноваційних складових спочатку супроводжується створенням

особливого психологічного стану прагнення до змін, який сприяє автоматизації окремих інноваційних дій і поступовому досягненню майстерності їх виконання у випадку багаторазового використання. Таким чином, «інноваційність» ми розглядаємо як окремий вектор, інтегруючого змісту сукупності показників ефективності інноваційної діяльності, та використаний функціонально в ході інноваційної діяльності.

Використання такого загального підходу до розв'язання проблеми дослідження уточнює місце і значущість змістовних складових здійснення інновацій конкретних груп факторів в системах зовнішніх і внутрішніх чинників, що детермінують інноваційну діяльність. До найважливіших зовнішніх умов інноваційної діяльності ми відносимо: загальну психологічну культуру викладачів, керівників і співробітників освітньої організації; рівень розвитку колективу і його соціально-психологічні характеристики; організаційну етику і домінуючу систему цінностей; організаційно-управлінські фактори (системи офіційних і неофіційних відносин) і особливості освітньої організації; участь організації в інноваційних проектах; мотиваційне середовище і систему стимулювання інноваційної діяльності тощо. До ключових внутрішніх умов, які забезпечують ефективність інноваційної діяльності віднесено: систему конституційних, індивідуальних та особистісних рис; рівень загальної психологічної культури викладачів та персоналу освітніх організацій; характер особистої мотивації до інноваційної діяльності; широту і якість педагогічних прийомів і засобів; рівень особистої педагогічної майстерності; спрямованість викладача ЗВО на саморозвиток, самореалізацію і самоактуалізацію; готовність до змін змісту, алгоритмів та прийомів власної діяльності тощо.

У психології та педагогіці активно обговорюються питання про інноваційний потенціалі людини – як по відношенню до навколишньої дійсності, так і самому собі. Інноваційна сприйнятливність, ставлення до нововведень, навантаження – включає аналіз готовності викладача до змін у професійній діяльності. Готовність до інновацій викладача закладу вищої освіти, на наш погляд, визначається, перш за все, здатністю працювати в умовах невизначеності.

Успіх реалізації будь-якого нововведення визначається інноваційною поведінкою, яка представляє собою дію, де проявляються особистісні

відносини суб'єкта до змін, що відбуваються. Вибір інноваційної поведінки залежить від рівня інноваційної схильності, потенціалу кожного конкретного суб'єкта. Інноваційний потенціал педагога - сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості викладача, що виражає готовність удосконалювати професійно-педагогічну діяльність, і наявність внутрішніх забезпечуючи цю готовність засобів і методів. Сюди також відносяться бажання і можливість розвивати свої інтереси та уявлення, шукати власні нетрадиційні вирішення виникаючих проблем, сприймати і творчо втілювати вже існуючі нестандартні підходи в освіті.

Одним з важливих аспектів інноваційної сприйнятливості викладача закладу вищої освіти є орієнтація його на різні стратегії самоствердження: невпевнена поведінка; асертивна поведінка; агресивний стиль поведінки. Важливо визнати, що в такій педагогічній діяльності виникають певні складнощі, які визначають велику психологічну перебудову викладача: відмова від стереотипу професійного мислення, усвідомлення недостатності досягнутих результатів і бажання їх поліпшити, підвищення рівня професійних домагань, потреби в новизні.

У контексті цих міркувань актуалізується проблема інноваційної готовності викладачів закладів вищої освіти та соціально-психологічного клімату педагогічних колективів. У свою чергу, інноваційна готовність розглядається як складний психічний стан, що включає в себе розуміння цілей інноваційної діяльності, високу мотивацію, оцінку і впевненість у результативності інноваційної діяльності.

Теоретичний аналіз різних досліджень показує, що успішне впровадження інновацій в педагогічну практику закладу вищої освіти здійснюється за наявності сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі, який характеризується атмосферою співробітництва, взаємодопомоги, активності, енергійності, бажанням організувати спільну діяльність.

Висновки. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє розглядати інноваційну готовність як психологічну складову в інноваційній педагогічній діяльності викладача ЗВО, яка передбачає готовність до ризику, високу потребу в новизні, в самовдосконаленні, у ризику, інноваційну активність, мотивацію до успіху в професійній діяльності. Готовність до інноваційної діяльності в сучасних умовах - найважливіша якість професійного педагога, без наявності якого неможливо досягти і високого рівня педагогічної майстерності.

Безумовно, розвиток інноваційної готовності викладача ЗВО являється переважаючим і ефективним в умовах сприятливого соціально-психологічного клімату, що забезпечує якість освітньої діяльності. Атмосфера спільного творчого пошуку, новаторства, психологічна сумісність, задоволеність роботою, інтелектуальне середовище, активна взаємодія, згуртованість, стиль керівництва сприяють подоланню можливих психологічних бар'єрів в успішній інноваційної діяльності.

Література:

1. Балл Г. О. Формування готовності до професійної праці у контексті гуманізації освіти / Г. О. Балл, П. С. Перепелиця. Психологічні аспекти гуманізації освіти. Книга для вчителя / За ред. Г. О. Балла. – Київ-Рівне, 1996. – 167 с.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / І. Дичківська.– К. Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Ильенкова С. Д., Шумпетер И. Инновации в образовании: Учебник. / С. Д. Ильенкова. – М.: Юнити, 2008. – 178 с.
4. Каталог освітніх інноваційних проектів та освітніх інновацій, – 2013. [Електронний ресурс] –Режим доступу: <https://edudevelop.org.ua/images/files> – Назва з екрану.
5. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – СПб, 2002.– 492 с.
6. Освітні інновації у вищих навчальних закладах України: Каталог. – К.:

Стилос, – 2003. – 336 с.

7. Татенко В.О. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / За ред.. В. О. Татенка. – К. : Либідь, 2006. – 360 с.